

DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.1.11.2025.120-140>

УДК 78.03+78.07+781.73

Андрій Богданович ЯСЬКІВ,

аспірант,

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника,

Івано-Франківськ, Україна,

e-mail: andrii.yaskiv.19@pnu.edu.ua,

ORCID: 0009-0002-3085-9476

**ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ВИМІРИ ТВОРЧОСТІ ДЛЯ
САКСОФОНА ФРАНЦУЗЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ –
ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Анотація. Стаття присвячена окресленню жанрово-стильового спектру композиторської творчості для саксофона французьких авторів, в якій виокремлено три еволюційні етапи: II пол. ХІХ ст. (Ж. Демерссман, П. Женін, Г. Клозе, Ж. Саварі, Ш. Суаллі та ін.), позначена формуванням та розвитком жанрів фантазії, варіацій, концертних та конкурсних соло (попурі на відомі теми), характерними ознаками яких є бравурність і надмірна віртуозність, а також ансамблевої музики, призначеної як для монотембрових, так і різних тембровотеситурних різновидів інструмента, широким використанням саксофона в оперних та симфонічних партитурах (операх Ж. Бізе, Ж. Галеві, Л. Деліба, В. д'Енді, Ж. Кастнера, А. Маньяра, Ж. Массне, Дж. Мейєрбера, К. Сен-Санса, А. Тома, Ц. Франка, Г. Шарпантьє). Усім саксофонним опусам притаманні ознаки романтичної епохи, як-от тяжіння до програмності та взаємодія різних жанрових моделей. Відзначено, що в основі наступних історичних етапів

розвитку саксофонної творчості французьких авторів – I пол. XX ст. (П. Бонно, Е. Боцца, Ф. Декрюк, П. Жільсон, Ж. Ібер, Г. Ліонкур, Д. Мійо, Г. Томазі) та II пол. XX – поч. XXI ст. (А. Дезенкло, П. Дюбуа, Б. Джолас, А. Жоліве, А. Соге, Ж. Франсе та інших авторів), лежить концертна діяльність цілої плеяди видатних саксофоністів, поміж яких французи Ж-М. Лондекс, М. Мюль, І. Паумбеф, Р. Шаліне, Т. Шове та інші музиканти, а також експериментування з тембром саксофона, що розпочалося в попередній стильовий період та призводить до появи нових жанрів (дивертисмент, балада, сюїта, рапсодія, соната), розвитку попередніх (мініатюри, сонати, концерту, сюїти), а також великої різноманітності зразків ансамблевої музики (від тріо до нонета). Відзначено, що у саксофонних композиціях яскраво виявляються тенденції, характерні для еволюції музичного мислення аналізованого періоду, як вплив джазової стилістики, сучасної музичної мови. Відзначено, що більшості композицій II пол. XX – поч. XXI ст. притаманне розширення жанрових граней і взаємодія різних жанрових моделей, стильовий плюралізм, а також поєднання саксофона з електронними інструментами, мультимедійними елементами або використання у міжжанрових проєктах (А. Кальма).

Ключові слова: саксофон, французькі композитори, жанрово-стильові особливості, композиторська творчість, концертний репертуар, педагогічний репертуар, міжжанрова взаємодія, французька музична культура.

Вступ. Серед великої кількості духових музичних інструментів саксофон вирізняється витонченим, гнучким та наспівним звучанням, а також елегантною і привабливою формою. Його колористична звукова палітра і широкий спектр артикуляційних можливостей стимулюють творчу фантазію композиторів, приваблюють виконавців і

захоплюють слухачів, що сприяє широкому застосуванню цього інструмента в сучасному музичному мистецтві. Завдяки високій виконавській майстерності музикантів, саксофон вражає насиченістю звучання, ніжністю і наспівністю тембрової палітри. У технічному вимірі він демонструє здатність до швидкого виконання, віртуозної гнучкості та майстерного відтворення складних музичних пасажів і фраз. Цей інструмент володіє унікальною властивістю адаптуватися до індивідуальних особливостей виконавця, його характеру, музичних уподобань і естетичних принципів. Саксофон може перевтілюватись у різних тембрових фарбах та їх поєднаннях, виражати глибокі почуття, що відповідають потребам і запитам найвибагливіших музикантів і слухачів.

Постановка проблеми. Значну роль у процесі формування виконавства й творчості для саксофона відіграла Франція. Саме у Парижі у 1841 р. бельгійським винахідником А. Саксом (1814-1894 рр.) був сконструйований новий духовий музичний інструмент – саксофон. Новизна винаходу полягала в тому, що в ньому поєднувалися риси відомих оркестрових музичних інструментів. Створений А. Саксом інструмент мав повний, яскравий і виразний звук, своєрідний тембр і технічну рухливість. Наприкінці ХІХ ст. у Франції сформувалась перша школа гри на саксофоні, в межах якої зародилось сольне й оркестрове виконавство. Відповідно, з'явилися перші методичні видання, стосовні оволодіння інструментом («Школи гри на саксофоні»), а також концертний та педагогічний інструмент для саксофона. Таким чином, Франція не лише заклала основи академічного саксофонного виконавства й творчості, а й створила умови для його динамічного розвитку, який триває до сьогодні. Відтак, окреслення жанрово-стильового спектру творчості для саксофона французьких авторів, який

широко використовується в педагогічній та концертній практиці українських музикантів, видається актуальним та перспективним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Методологічним підґрунтям пропонованої статті слугували ґрунтовні дисертаційні роботи В. Авілова [1], присвяченого висвітленню особливостей побутування саксофона у виконавській традиції ХІХ-ХХ ст., з акцентом на стильовому моделюванні й зв'язку інструмента з європейською академічною та джазовою традиціями; М. Крупця [5], стосовного комплексного розгляду стильових основ формування виконавської майстерності саксофоніста та Д. Зотова [3], в якому автор досліджує саксофон у контексті музичного мистецтва ХХ ст., підкреслюючи його багатофункціональність та художню гнучкість. Вельми цінними видаються стаття та дисертація Л. Максименко [8; 9], в яких авторкою охарактеризовано розвиток французької школи гри на саксофоні та її вплив, зокрема та українське саксофонне виконавство, а також розвідка Д. Зотова [4], де розкрито культурно-історичні умови еволюції саксофона у французькій музичній культурі.

Аналітичну характеристику окремих саксофонних композицій французьких авторів містять монографія В. Громченка [2], в якій автором систематизовано тенденції розвитку духового соло в європейській композиторській творчості ХХ-ХХІ ст., дисертації А. Понькіної [11], присвяченій жанрово-стильовим особливостям сонатної творчості для саксофона зарубіжних та українських композиторів ХХ століття, Д. Максименка [7], в якій розкриваються теоретичні засади та виконавські інтерпретації академічного саксофонного концерту, а також статті І. Палійчук та Ду Бохао [10], присвяченій висвітленню жанрово-стильової динаміки квартету

саксофонів у світовій музичній культурі XIX-XX ст. Питання репертуарних інновацій висвітлює й дисертація В. Лебеда [6], в якій автором акцентовано увагу на творах для саксофона з духовим оркестром як новому напрямі сучасної виконавської практики.

Таким чином, сучасна наукова думка формує багатовимірне бачення мистецтва гри на саксофоні – від історико-стильової ретроспекції до сучасних інтерпретацій та репертуарних пошуків. Проте досі актуальним питанням залишається відтворення загальної жанрово-стильової панорами саксофонної творчості французьких авторів II пол. XIX – поч. XXI ст., що обумовила вибір теми та мету пропонованої статті.

Виклад основного матеріалу. Перші твори за участю саксофона з'явилися у творчості композиторів-романтиків, пов'язаної зі стрімким розвитком інструментально-виконавського мистецтва. Жанровий спектр творчості для названого інструмента охоплює композиції, призначені для різних типів виконавської практики – як для сольного концертного музикування (опуси для саксофона соло в супроводі фортепіано або оркестру), так і оркестрового й ансамблевого (твори для різних ансамблевих складів), в яких автори використовують усі темброві різновиди саксофона – від найвищого до найнижчого.

Так, саксофон-бас С уперше був використаний в операх Ж. Кастнера «Останній цар Іудеї» (1844 р.) і Ж. Галеві «Вічний жид» (1852 р.). Мелодія, що попереджувала вступ головної вокальної партії та її дублювання, а також мелодичні елементи діалогічного характеру (гармонічна фігурація) увійшли у партію названого інструмента у № 12 («Арія») опери «Останній цар Іудеї» Ж. Кастнера (1844 р.).

Згодом інструменти нового сімейства у своїй творчості використали Ж. Бізе, Л. Деліб, В. д'Енді, А. Маньяр, Ж. Массне, Дж. Мейєрбер, К. Сен-Санс, А. Тома, Ц. Франк, Г. Шарпантьє, та ін. [1; 5].

Із 60-х рр. ХІХ ст. композитори виявляють значне зацікавлення художніми та технічними можливостями саксофона-альта Es. Йому доручають проведення виразних мелодій, супровід сольного співу мелодичною фігурацією, діалоги з іншими інструментами на тлі витриманих голосів у струнних тощо.

Оперні та оркестрові партитури французьких композиторів окресленого хронологічного відтинку демонструють пошук способів використання саксофона в гармонічному супроводі. Партії цих інструментів утворюють самостійний пласт оркестрової тканини – ритмічну канву, а в поєднанні з іншими інструментами – гармонічно повну акордово-ритмічну фігурацію або акордовий супровід, як-от рухомий басовий голос саксофону-баса і фагота в опері «Останній цар Іудеї» Ж. Кастнера.

Функцію мелодизованої педалі оркестрової тканини виконує саксофон-альт Es у Сюїті № 1 з музики до драми А. Доде «Арлезіанка» Ж. Бізе, в якій загальне звучання набуває певних рис тембрової поліфонії. У цьому ж творі унісонним поєднанням саксофона-альта Es з віолончеллю досягається особлива виразність поліфонічного елемента [5].

Поміж інших цілей, для досягнення яких композитори використовували інструменти нового сімейства, першочергового значення набуває плавний перехід («темброва модуляція») від смичкових до дерев'яних, а також посилення звучання окремого елемента, загальне динамічне наростання і навіть імітація гри органу. Не менш важливою метою стає функціональна

рівновага загального звучання: саксофон приєднується до дерев'яних духових, виступаючи як сполучна ланка між ними та струнними смичковими за умови унісонного викладу музично-тематичного матеріалу.

Проте більшість із композицій за своїми стильовими ознаками тяжіла до бравурних салонних фантазій, варіацій, а також являла собою концертні та конкурсні соло, створені, здебільшого, як попури на теми відомих вокальних шедеврів. Це, зокрема, «Блискуча фантазія на оригінальні теми», «Концертні соло» Ж. Сінжелі, «Карнавал у Венеції», «Соло», Ж. Демерссмана, «Концертне соло» Г. Клозе, «Фантазія у формі варіацій на тему “Карнавал у Венеції”» П. Женіна та інші. Названі твори, як і ансамблеві композиції Квартет ор. 53, Grand Quator Concertante ор. 79 Ж.-Б. Сінжелі та Quator pour Saxophones Ж. Саварі, незважаючи на нарочиту віртуозність, досі користуються популярністю у саксофоністів.

Однією з іманентних ознак творчості композиторів-романтиків є тяжіння до програмності, яка виявляється і в саксофонних композиціях, як «Адажіо і рондо» ор. 63 для саксофона-тенора та фортепіано, «Фантазія-пастораль» для саксофона-сопрано або саксофона-альта Ж. Сінжелі, «Каприс» для саксофона-альта та фортепіано Ш. Суаллі.

Важливим як для окресленого хронологічного відтинку, так і для історичної еволюції всього репертуару для саксофона, є становлення жанру концерту для названого інструмента. Це, зокрема, «Концертино» ор. 78 для саксофона-альта та «Концерт для саксофона in B» ор. 57 Ж. Сінжелі, «Військове концертино» Н. Бікмана, в яких програмність закладена, як і в творах інших жанрів, уже в назві.

Аналіз партитур свідчить, що саксофону, як епізодичному інструменту оркестру, зазвичай доручають проведення сольючої мелодії або інших елементів

оркестрової тканини, в яких повною мірою проявляються його характерні темброві й технічні можливості. До ознак трактування саксофона як постійного інструмента симфонічного оркестру можна віднести відповідне оформлення аколади (саксофон включається до складу групи дерев'яних інструментів, а також доручення йому різних функцій. У творах французьких композиторів II пол. XIX ст. саксофон трактується, в основному, як епізодичний учасник симфонічного оркестру. Водночас, деякі ознаки засвідчують прагнення композиторів розглядати цей інструмент як постійну складову оркестру [1; 5].

I пол. XX ст. є наступним витком в еволюційному процесі розвитку саксофонної музики. Значний поступ цієї репертуарної галузі спричинила концертна діяльність цілої плеяди видатних саксофоністів, поміж яких французи Ж.-М. Лондекс, М. Мюль, І. Паумбеф Т. Шове, Р. Шаліне.

У різножанровій творчості для саксофона окресленого хронологічного відтинку відзначимо творчі пошуки авторів, пов'язані з репрезентацією його виразних і технічних можливостей. Загалом, вона вирізняється більшим жанровим діапазоном: бравурні фантазії та варіації романтичної доби повністю поступаються місцем творам іншого рівня. У них технічні можливості інструмента підпорядковуються передачі образного змісту творів, підґрунтям для цього слугує незвичний для того часу тембр. Таким чином, упродовж 1990-1920-х рр. докорінно переосмислюється специфіка використання саксофона, що у повній мірі відображається на репертуарі [5].

Насамперед, з'являється велика кількість творів, у яких акцетуються саме виразові можливості інструмента, зокрема у Концерті для саксофона-альта та симфонічного оркестру П. Жільсона. Значно розширюється жанровий діапазон саксофонної музики. Поряд із концертами, з'являються перші опуси в жанрах сюїти («Сюїта»

Г. Гровлеза), фантазії («Мавританська фантазія» Ф. Комбелля). Вельми цікаво та яскраво представлений жанр рапсодії для саксофона. Одним із найбільш значущих і затребуваних творів цього часу в репертуарі саксофоністів є «Рапсодія» для саксофона-альта та оркестру К. Дебюссі.

Крім усього іншого, для перших двох десятиліть ХХ ст. характерне створення опусів у жанрі мініатюри, в яких автори акомпануючий інструмент замінюють оркестром. Багато зразків, що потрапляють у часові рамки цього періоду, як «Легенда» для саксофона-альта або альта Ф. Шміта (F. Schmitt «Legende» Op. 66 for alto saxophone or viola), написано для соліста-льного саксофона в супроводі оркестру.

Вельми численним виявився жанр мініатюри для саксофона, в якій композитори продовжують розвивати тенденції тембрового експериментування, започатковані ще в романтичний період. Так, з'являються опуси з цікавим тембровим поєднанням саксофона та акомпанементу, як «Три григоріанські мелодії» ор. 60 для саксофона й органу Г. Ліонкура, а також твори з заміною акомпануючого інструмента оркестром, зокрема в «Легенді» для саксофона-альта або альта в супроводі оркестру Ф. Шміта.

На поч. ХХ ст. пошуки виразових і тембрових можливостей саксофона призвели до великого розмаїття ансамблевих творів за участю цього інструмента. Знаковим моментом в історичній еволюції художнього репертуару для саксофона стала поява в 1930-1940-і рр. ХХ ст. перших творів у жанрі сонати. Вона, не зважаючи на значні зміни у музичній мові, залишається, мабуть, одним із небагатьох жанрів, у якому консервативно зберігаються всі жанрові іманентні ознаки, що склалися у творах сонатного жанру для інших інструментів, створених у попередню класико-романтичну добу. Проте спостерігаємо експериментальний підхід авторів до виконавського складу

в названому жанрі. Яскравим підтвердженням цього є Соната in Cis Ф. Декрюк [11].

Інтенсивні еволюційні процеси вплинули й на жанр сюїти для саксофона. Художній репертуар поповнюється хоч і нечисленними, але досить цікавими опусами, призначеними для педагогічної та концертної виконавської практики, зокрема, Сюїтою для саксофона-альта і фортепіано П. Бонно та Сюїтою «Скарамуш» для саксофона-альта та симфонічного оркестру Д. Мійо. Жанр балади поповнила «Балада» для саксофона-альта та симфонічного оркестру Г. Томазі.

Поряд з іншими жанрами, превалюючими в мініатюрі стають процеси, пов'язані з розширенням жанрових кордонів, у результаті чого опуси набувають деяких властивостей, притаманних концертному жанру. Це, зокрема, надмірне ускладнення партії соліста й виклад партії фортепіано, що нагадує оркестрову вертикаль, як в «Арії» для саксофона-альта та фортепіано Ж. Ібера.

Поміж творів інших композиторів виокремлюються композиції Е. Боцца, позначені специфікою використання можливостей саксофона. Найяскравішим твором автора є «Арія» для саксофона і фортепіано, що існує в авторській транскрипції, практично для всіх духових інструментів. Проте, варіант для саксофона є найпопулярнішим, оскільки саме у виконанні цього інструмента, завдяки його тембру, що нагадує людський голос, п'еса звучить найбільш піднесено, схвильовано й заворожуюче. Саме тому твір було визнано католицькою церквою інструментальною молитвою ХХ ст. [1; 5]. Рисами програмності позначені мініатюра «Пульчинелла» ор. 53-а для саксофона-альта і фортепіано та саксофонні концерти Е. Боцца.

«Камерне концертино» для саксофона-альта та одинадцяти інструментів Ж. Ібера засвідчує зміну супроводу інструмента, зокрема камерним ансамблем.

Вельми оригінальний ансамблевий склад засвідчує й Духовий септет за участю саксофона Ч. Кьоклена.

Творчість композиторів для саксофона II пол. XX-поч. XXI ст. відзначена яскравими рисами своєрідності. Одні жанри відходять на другий план, інші продовжують плідно розвиватися й отримують нові рішення. Досить широко в розглянутий період представлені жанри мініатюри, концерту і сонати, а також ансамблева музика для саксофона. Такі «серйозні» жанри для саксофона, як соната і концерт, відходять від програмності й отримують розвиток в інших галузях. Основою для експерименту в жанрі концерту стає склад оркестру, у сонаті – відбуваються зміни у співвідношенні партій саксофона і фортепіано.

У багатьох зразках саксофонного репертуару вже намічаються перші спроби експериментування як із жанрово-стильовими моделями та семантикою творів, так і з виразовими та технічними засобами інструмента. Відзначимо, що в композиторській творчості починають превалювати опуси для саксофона-альта, що стає головним різновидом сімейства цього інструмента.

Найбільш великою групою творів, створених упродовж 1950-1960-х рр. є мініатюра для саксофона з супроводом. Еволюційний розвиток цього жанру пов'язаний із розширенням його граней, як і в попередній період. У результаті жанрової взаємодії з концертом відбувається віртуозне ускладнення партії саксофона, з'являються твори в супроводі різних типів оркестру (камерного і симфонічного, як і в попередні періоди, а також духового і джазового).

Однією з характерних ознак творів цього жанру залишається програмність, назви яких засвідчують звернення до жанрів, характерних для різних історичних періодів – від епохи Бароко до Романтизму, наприклад, «Тарантела» для саксофона-альта і фортепіано,

«Імпровізація і каприс» для саксофона-альта соло Е. Боцца. Взаємодію із концертним жанром репрезентує «Концертна п'єса» для саксофона-тенора цього ж автора, в якій його ознаки виявляються не тільки в назві, а й у музично-тематичному матеріалі.

Іншою «гілкою» еволюційного шляху жанру саксофонної мініатюри є експериментування з тембром солюючого інструмента, у зв'язку з чим звертає на себе увагу використання різних теситурних різновидів саксофона (від найнижчого до найвищого), це зокрема, саксофон-тенор «Episode quatrieme» для саксофона-тенора і фортепіано Б. Джолас.

Іманентною ознакою саксофонної творчості II пол. ХХ ст. є поєднання різних жанрових ознак, зокрема класико-романтичної доби, зокрема у «Прелюдії, каденції і фіналі» для саксофона-альта і фортепіано А. Дезенкло. Вельми оригінальними видаються «П'ять екзотичних танців» для саксофона-альта і фортепіано Ж. Франсе.

Еволюція жанру фантазії також пов'язана з поєднанням кількох жанрових моделей в одному творі, як, наприклад, у «Фантазії-експромті» для саксофона-альта і фортепіано А. Жоліве.

Жанр дивертисменту зазнає змін за рахунок іностилевих впливів, зокрема джазових. У результаті таких взаємодій у творах названого жанру превалюючими стають нерегулярність ритму (гострі синкоповані ритми) та імпровізаційне начало. Імпровізаційний розвиток матеріалу сприяє появі каденцій у партії солюючого інструмента. Найпоказовішим твором цієї жанрової групи є «Дивертисмент» для саксофона-альта та симфонічного оркестру Р. Бутрі. Цей опус вирізняється впливом джазової стилістики. Проте, незважаючи на ці стильові ознаки, твір посідає одне з центральних місць у репертуарі академічних

саксофоністів. Жанр партити поповнила «Монодична сюїта» для саксофона соло Ж. Массіаса.

Для жанру саксофонної сонати цей етап став черговим історичним витком еволюційної спіралі. Він представлений зокрема Другою сонатиною П. Дюбуа «Буколічною сонатиною» А. Соге, Сонатою для саксофона-соло Ж. Рюфф. У названих композиціях автори, використовуючи можливості саксофона, починають пошуки нового художнього змісту. Проте, незважаючи на це, зберігаються іманентні ознаки жанру, на кшталт звернення до класичного сонатного циклу та притаманних йому драматургічних методів. Такі принципи характерні практично для всіх творів сонатного жанру для саксофона [11].

Окрім сонати, активно розвивається і концерт для саксофона. Саме в опусах концертного жанру яскраво виявляються тенденції використання можливостей солюючого інструмента. У творчості французьких композиторів він представлений Концертом для саксофона-альта і симфонічного оркестру Ж. Рюфф та Концертом для саксофона-альта і симфонічного оркестру Г. Томазі [7].

Різних жанрово-стильових впливів зазнало й концертино за участю саксофона. Незважаючи на існування невеликої кількості творів цього жанру, вони вирізняються різноманітністю авторських концепцій. Так, у рамках такої виконавської традиції, як використання у ролі солюючого інструмента різних теситурних різновидів саксофона, можна спостерігати введення в музичну практику саксофона-баса, який до цього не використовувався. У цьому випадку слід згадати Концертино для саксофона-баса (або туби) і оркестру Е. Боцца [7].

Жанр саксофонного квартету окресленого хронологічного відтинку збагатили вельми популярні у виконавській практиці саксофоністів сьогодення Квартет

для саксофонів А. Дезенкло та Квартет для саксофонів П. Дюбуа, що вирізняються вельми оригінальною циклічною структурою [10, с. 324].

У II пол. XX – на поч. XXI ст. зросла кількість творів, у яких саксофон поєднується з електронними інструментами, мультимедійними елементами або використовується у міжжанрових проектах. Так, А. Кальма, французький композитор і мультиінструменталіст, у своїх експериментальних роботах 1970-х рр., зокрема в альбомі «An Evolutionary Music», сполучає саксофон із синтезаторами.

Висновки. Проаналізувавши великий пласт композиторської творчості французьких авторів, можна зробити певні висновки. Еволюція цієї репертуарної галузі пов'язана з соціально-культурними традиціями історичних епох, а також зростання рівня виконавської майстерності саксофоністів. Виходячи з вищевказаного, можна виокремити три основні етапи розвитку композиторської творчості для саксофона, в якій основну роль відіграли французькі автори.

У II пол. XIX ст. (перший історичний етап) саксофонний репертуар вже характеризується великим розмаїттям: це не тільки твори різних жанрів, у яких саксофон представлений як сольний інструмент (у супроводі фортепіано або оркестру), а й ансамблеві композиції. Всім саксофонним опусам притаманні ознаки романтичної епохи, як тяжіння до програмності та взаємодію різних жанрових моделей.

Аналіз творчості для саксофона засвідчив, що переважно увага композиторів була зосереджена на таких жанрах, як фантазія, варіації, концертні та конкурсні соло, які являють собою попури на відомі теми. Специфіка згаданих жанрів привносить у твори деяку бравурність і надмірну віртуозність.

Тенденція тембрового експериментування, також типова для епохи Романтизму, зумовила інтерес авторів до ансамблевої музики. Відтак, з'являються зразки творів, призначені не тільки для ансамблів (як із супроводом, так і без нього), що поєднують у собі один із різновидів групи саксофонів, а й для колективів, зокрема квартету, що включають різні темброво-теситурні різновиди.

Саксофонна творчість I пол. XX ст. (другий історичний етап) представлений подальшим розвитком жанрів, що зародились у романтичну добу – жанр концерту для саксофона, а також бравурні фантазії та варіації, що вирізняються переважно технічною складністю, відсуваються на другий план і повністю поступаються місцем творам іншого рівня. З'являються перші зразки опусів у жанрах дивертисменту, балади, сюїти, рапсодії, сонати.

Порівняно з минулим періодом, спостерігається інше ставлення до програмності. Насамперед, зменшується кількість творів, що належать до жанрової програмності, і, навпаки, збільшується чисельність творів, програмні назви яких сприяють розкриттю художнього задуму.

Тенденції тембрового експериментування, а також розширення жанрових меж і взаємодія різних жанрових моделей яскраво виявляються в жанрах мініатюри, сонати, концерту, сюїти. Ці новації виявляються як у сфері солюючого інструмента, так і в інструментальному супроводі. Окрім того, у саксофонних композиціях яскраво виявляються тенденції, притаманні еволюції музичного мислення аналізованого періоду, як вплив джазової стилістики.

Композиторська творчість II пол. XX – поч. XXI ст. (третій історичний етап) вражає великим спектром новацій, до яких належить оригінальність авторських рішень. Це призводить до розширення меж жанрових моделей і

стильових взаємопроникнень, унаслідок чого досить часто жанр опусу стає можливо визначити тільки завдяки назві твору. У більшості випадків основою для експерименту стає тембр саксофона, що широко використовується як соліст, так і входить у різноманітні комбінації акомпануючого складу.

Пропонована розвідка має відкритий характер, оскільки нещодавно зявилися композиції французьких авторів Т. Ескеша, А. Кальми, Ж.-Д. Міша, С. Локаз, К. Панзані, Т. Саві, які потребують детального аналітичного дослідження та визначають подальші перспективи висвітлення цієї теми.

Список використаної літератури:

1. Авілов В. Саксофон в контексті музично-виконавської традиції ХІХ–ХХ століть: до проблеми інструментально-виконавського стильового моделювання: автореф. дис. ... на здобуття наук.ступ.канд. мистецтвознав. 17.00.03 – музичне мистецтво. Одеса: ОДМА ім. А. В. Нежданової, 2012. 19 с.
2. Громченко В. Духове соло в європейській академічній композиторській та виконавській творчості ХХ – початку ХХІ ст. (тенденції розвитку, специфіка, систематика). Київ-Дніпро: ЛІРА, 2020. 304 с.
3. Зотов Д. Виконавство на саксофоні в системі музичного мистецтва ХХ століття : автореф. дис. здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознав. 17.00.03 – музичне мистецтво. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка. 2018. 20 с.
4. Зотов Д. Еволюція саксофона у сучасній французькій музичній культурі. Sciences of Europe. Praha: Global science center LP, 2016. Vol. 2, No 3 (3). Сс. 81-85.
5. Крупей М. Стильові основи формування виконавської майстерності саксофоніста (у контексті

музичної творчості XIX – XX століть) : дис. ... на здобуття наук.ступ. канд. мистецтвознав.: 17.00.03 – музичне мистецтво. Одеса: ОДМА ім. А. В. Нежданової, 2006. 236 с.

6. Лебедь В. Академічні твори для саксофона з духовим оркестром як репертуарна новація сучасного саксофонного виконавства: дис. ... на здобуття наук. ступеня доктора філософії: 025 – музичне мистецтво. Дніпро: КВНЗ «Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки», 2023. 247 с.

7. Максименко Д. Європейський саксофонний концерт: теоретичні засади та виконавські інспірації: дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознав.: 17.00.03 – музичне мистецтво. Львів: ЛНМА ім. М. Лисенка, 2018. 203 с.

8. Максименко Л. Регіональні виміри академічного саксофонного мистецтва України: дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознав.: 17.00.03 – музичне мистецтво. Львів: ЛНМА ім. М. Лисенка, 2020. 292 с.

9. Максименко Л. Французька саксофоновна школа: дискурс розвитку та сучасний стан. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство. 2012. № 1. Сс. 59-65.

10. Палійчук І., Ду Бохао. Жанрово-стильова динаміка квартету саксофонів у світовій музичній культурі XIX-XX століть. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. 2024. № 1. Сс. 321-326.

11. Понькіна А. Саксофон в музичній культурі XX століття (на матеріалі сонатної творчості зарубіжних та українських композиторів): дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: 17.00.03 – музичне мистецтво. Харків: Харківський державний університет мистецтв імені І.П. Котляревського, 2009. 257 с.

Andriy B. YASKIV,

Postgraduate,

Vasyl Stefanyk Prycarpath National University,

Ivano-Frankivsk, Ukraine,

e-mail: andrii.yaskiv.19@pnu.edu.ua,

ORCID: 0009-0002-3085-9476

**GENRE AND STYLE DIMENSIONS OF SAXOPHONE
COMPOSITIONS BY FRENCH COMPOSERS FROM
THE SECOND HALF OF THE 19TH TO THE EARLY
21ST CENTURY**

Abstract. The article is dedicated to outlining the genre and stylistic spectrum of saxophone compositions by French composers. It identifies three evolutionary stages: the second half of the 19th century (J. Demersseman, P. Génin, H. Klosé, J. Savari, C. Soualle, and others), marked by the formation and development of genres such as fantasies, variations, concert and contest solos (potpourris on well-known themes) characterized by bravura and excessive virtuosity, as well as ensemble music composed for both mono-timbral and various timbral-tessitura variants of the instrument. This period also saw extensive use of the saxophone in operatic and symphonic scores (operas by G. Bizet, G. Charpentier, L. Delibes, C. Franck, F. Halévy, V. d'Indy, J. Kastner, A. Magnard, J. Massenet, G. Meyerbeer, C. Saint-Saëns, A. Thomas). All saxophone works of this era bear the hallmarks of the Romantic period, including a tendency toward programmatic content and the interaction of various genre models. It is noted that the subsequent historical stages of French saxophone music – namely, the first half of the 20th century (P. Bonneau, E. Bozza, F. Decruck, P. Gilson, J. Ibert, H. Liencour, D. Milhaud, H. Tomasi) and the second half of the 20th to early 21st centuries (A. Desenclos, P. Dubois, J. Françaix, B. Jolas, A. Jolivet, A. Sogé, among others) – were shaped by

the concert activities of a whole generation of outstanding saxophonists, including French musicians T. Chouvet, R. Chalin, J.-M. Londeix, M. Mule, Y. Paumelpeh, and others. This period also saw experimentation with the saxophone's timbre, which had begun in the previous stylistic phase and led to the emergence of new genres (divertimento, ballade, suite, rhapsody, sonata), the development of existing forms (miniatures, sonatas, concertos, suites), and a great variety of ensemble music (from trios to nonets). It is noted that saxophone compositions vividly reflect the trends characteristic of the evolution of musical thinking during the analyzed period, such as the influence of jazz stylistics and contemporary musical language. Most compositions from the second half of the 20th to the early 21st century are marked by expanded genre boundaries and the interaction of various genre models, stylistic pluralism, and the combination of the saxophone with electronic instruments, multimedia elements, or use in cross-genre projects (e.g., A. Kalman).

Key words: saxophone, French composers, genre and style characteristics, compositional creativity, concert repertoire, pedagogical repertoire, cross-genre interaction, French musical culture.

References:

1. Avilov, V. (2012). Saksofon v konteksti muzychno-vykonavskoi tradytsii XIX-XX stolittia: Do problemy instrumentalno-vykonavskoho styliovoho modeliuvannia [Saxophone in the context of the musical and performing tradition of the 19th and 20th centuries: to the problem of instrumental and performing stylistic modeling]. Avtoref. dys. ... na zdobuttia nauk.stup.kand. mystetstvoznnav. 17.00.03 – muzychne mystetstvo. Odesa: ODMA im. A. V. Nezhdanovoi [in Ukrainian].

2. Hromchenko, V. (2020). Dukhove solo v yevropeiskii akademichnii kompozytorskii ta vykonavskii tvorchosti XX – pochatku XXI st.: Tendentsii rozvytku, spetsyfyka, systematyka [Wind solo in European academic composition and performance of the 20th – beginning of the 21st centuries (development trends, specificity, systematics)]. Kyiv-Dnipro: LIRA [in Ukrainian].
3. Zotov, D. (2018). Vykonavstvo na saksofoni v systemi muzychnoho mystetstva XX stolittia [Saxophone Performance in the System of Musical Art of the 20th Century]. Avtoref dys. ... na zdobuttia nauk.stup.kand. mystetstvozn. 17.00.05 – muzychne mystetstvo. Sumy: SumDPU imeni A.S. Makarenka [in Ukrainian].
4. Zotov, D. (2016). Evolutsiia saksofona u suchasni frantsuzkii muzychnii kulturi [The Evolution of the Saxophone in Contemporary French Music Culture]. Sciences of Europe. Praha: Global science center LP, 2, 3 (3), 81-85 [in Ukrainian].
5. Krupci, M. (2006). Styliovi osnovy formuvannia vykonavskoi maisternosti saksofonista (u konteksti muzychnoi tvorchosti XIX – XX stolittia) [Style bases of formation of saxophonist's performance (in the context of musical creativity of XIX–XX centuries)]. dys. ... na zdobuttia nauk.stup.kand. mystetstvozn. 17.00.05 – muzychne mystetstvo. Odesa: ODMA im. A. V. Nezhdanovoji [in Ukrainian].
6. Lebed, V. O. (2023). Akademichni tvory dlia saksofona z dukhovym orkestrom yak repertuarna novatsiia suchasnoho saksofonnoho vykonavstva [Academic works for saxophone and wind orchestra as a repertoire innovation of modern saxophone performance]. dysertatsiia na zdobuttia nauk. stup. doktora filosofii (Ph.D.). 025 – muzychne mystetstvo. KVNZ “Dnipropetrovska akademiia muzyky im. M. Hlinky” [in Ukrainian].
7. Maksymenko, D. (2018). Yevropeyskyi saksofonnyi kontsert: Teoretychni zasady ta vykonavski inspyratsii [European saxophone concert: theoretical foundations and

performing inspiration]. dys. ... na zdobuttia nauk.stup.kand. mystetstvoznav. 17.00.05 – muzychne mystetstvo. Lviv: LNMA im. M. Lysenka [in Ukrainian].

8. Maksymenko, L. (2020). Rehionalni vymiry akademichnoho saksofonnoho mystetstva Ukrainy [Regional dimensions of academic saxophone art in Ukraine]. dys. ... na zdobuttia nauk.stup.kand. mystetstvoznav. 17.00.05 – muzychne mystetstvo. Lviv: LNMA im. M. Lysenka [in Ukrainian].

9. Maksymenko, L. (2012). Frantsuzka saksofonova shkola: Dyskurs rozvytku ta suchasnyi stan [The French Saxophone School: developmental discourse and current status]. Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Mystetstvoznavstvo. 1, 59-65 [in Ukrainian].

10. Paliichuk I., Du Bohao (2024). Zhanrovo-styl'ova dynamika kvartetu saksofoniv u svitoviy muzychniy kul'turi KhIKh–KKh stolit' [Genre-style dynamics of saxophone quartet in the world music culture of the 19th-20th centuries. National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journalю 1, 321–326 [in Ukrainian].

11. Ponkina, A. (2009). Saksofon v muzychnii kulturi XX stolittia (na materialy sonatnoi tvorchoosti zarubizhnykh ta ukrainskykh kompozytoriv) [Saxophone in the musical culture of the twentieth century (on the material of sonata creativity of foreign and Ukrainian composers)]. Dys. ... na zdobuttia nauk.stup.kand. mystetstvoznav. 17.00.05 – muzychne mystetstvo. Kharkiv [in Ukrainian].